

Trije vplivi profesorja Majerja na moje delo

MATJAŽ POTRČ

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za filozofijo,
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana

IZVLEČEK

Profesor Boris Majer je objavil dve knjigi, "Med znanostjo in metafiziko", ter "Strukturalizem". Tako iz teh knjig, kot tudi iz njegovega poučevanja, sem dobil temeljne podatke o strukturalizmu, fenomenologiji in analitični filozofiji. Vsaka izmed teh filozofskih smeri je obeležila pomemben del moje strokovne poti. Profesor Majer mi je kot popotnico praviloma dal izhodiščne podatke, obenem pa mi je stal ob strani tudi docela praktično. Zarisanaje moja pot na področju strukturalizma, fenomenologije in analitične filozofije.

Ključne besede: Boris Majer, strukturalizem, fenomenologija, analitična filozofija

ABSTRACT

THREE ORIENTATIONS, WITH WHICH PROFESSOR MAJER HAS INFLUENCED ON MY WORK

Professor Boris Majer has published two books: Between Science and Metaphysics and Structuralism. These books and his lectures have provided me with basic information on structuralism, phenomenology and analytic philosophy, each of these philosophical orientations marking an important part of my professional development. Professor Majer has given me some fundamental data, but at the same time he has also supported me fully practically. My path in the fields of structuralism, phenomenology and analytic philosophy is delineated here.

Key words: Boris Majer, structuralism, phenomenology, analytic philosophy

Majer je napisal dve knjigi, ki sta bili zame pomemben izvor informacij o sodobni filozofiji. Prva knjiga ima naslov "Med znanostjo in metafiziko", druga pa "Strukturalizem". V teh knjigah zasledimo naslednja tri filozofska področja: znanstveno in analitično filozofijo, fenomenologijo, strukturalizem. V naslednjih vrsticah bom trdil, da so imele vse te tri sodobne filozofske smeri ves čas pomemben vpliv na moje delo. Za to trditev bom priskrbel dokazni material, vmes pa bom nanizal tudi nekaj podrobnosti o mojem sodelovanju s profesorjem Majerjem.

Strukturalizem

Ko sem se kot študent vpisal na univerzo, sem bil najprej pod vplivom heglvske marksistične filozofije, zlasti frankfurtske šole. Potem sem začel preučevati Heideggra in Gadamerja, k čemur se bom še vrnil. Najpomembnejši pa je bil bržčas vpliv struk-

turalizma. O strukturalizmu so se prve informacije tedaj pojavljale v reviji *Problemih*, v študentskem listu *Tribuni* in v zagrebški publikaciji *Pitanja*. Pojavilo se je ogromno novih in dotlej neznanih imen, zlasti francoskih avtorjev. Potrebno se je bilo torej znati in jih klasificirati. Najpomembnejša ovira pa je bil tedaj zame jezik, saj francoščine še nisem znal. (Profesor Majer me je ob vpisu na tretjo stopnjo izprašal iz znanja tujih jezikov.) Ker sem obvladal marksistično izrazje, sem se lotil branja Althusserjeve knjige "Brati Kapital". Ko sem se prebil nekaj čez polovico knjige, sem počasi začel razumevati skladno in včasih celo tudi pomen napisanega. Bral sem še marsikaj drugega tedaj objavljenega, in med drugim so name imeli vpliv Majerjevi polemični zapisi o Althusserju, polemika je potekala med Majerjem in Kerševanom. Z referatom o Althusserju sem pozneje nastopil na strokovnem srečanju v Ljubljani. Naročil sem se na *Tel Quel* ter na *Critique*, ter kupoval knjige založb *Minuit* in *Seuil*, vse od Kristeve do Lacana in Derridaja.

Ni enostavno oceniti velik vpliv, ki so ga imela Majerjeva predavanja o strukturalizmu na tedanjo generacijo študentov. Prvič smo sistematično v seminarju obdelali pojme, kot so sinhronija in diahronija, znak in označevalec, povezavo med jezikoslovjem ter drugimi znanstvenimi panogami. Ni torej res, da bi ne vedeli o strukturalizmu prav ničesar. Vendar je Majer to novo filozofsko smer sistematiziral ter kritično predstavil. Tudi Pirjevec je nekako v tistem času predaval o strukturalizmu, vendar so bila njegova predavanja dosti manj informativna od Majerjevih, ne glede na to, da so imela morda kakšne druge odlike.

Med različnimi strukturalisti sem se sčasoma še najbolj ogrel za Lacana. Pod mentorstvom profesorja Majerja sem začel pisati magistrsko nalogo o razmerju zavesti in nezavednega od fenomenologije do strukturalizma. V delu o strukturalizmu sem obdelal avtorje, kot sta Foucault in Lacan.

Profesor Majer je vselej imel ogromno energije in novih zamisli. Na SAZU je tako vzpodbudil ustanovitev Inštituta za marksistične študije, katerega zagonsko delo mi je poveril. V inštitutu sem bil sam, moj sosed je bil profesor Petre. V tistem času sem že pisal lacanovsko usmerjene članke. Ko sem dobil štipendijo francoske vlade za študij v Parizu, mi je profesor Majer svetoval, naj jo izkoristim, za kar sem mu še danes hvaležen. Ko sem prišel v Pariz, sem se dogovoril za študij s Kristevo. Ta mi je svetovala, naj se najprej razgledam po Parizu, kar je bilo usodno. Prišel sem na univerzo Vincennes, kjer sem naletel na ravnokar ustanovljeno univerzitetno podružnico *Ecole freudienne de Paris*, oddelek za psihoanalizo. Tam sem prebil ves čas od jutra do večera in našel prijatelje. Dejansko sem postal prvi slovenski lacanovec, kajti kolegi v Ljubljani so tedaj še nihali med Derridajem, Kristevo ter Lacanom. Pričelo se je sodelovanje z *Ecole freudienne*, kjer sem vpisal celo podiplomski študij, pozneje pa z italijanskim freudovskim gibanjem.

Ko sem prišel v Ljubljano, sem bil nekaj časa brezposeln. Končno mi je zopet profesor Majer pomagal do službe pri Marksističnem centru, kjer sem veliko organiziral, postal predsednik Slovenskega filozofskega društva. Objavil sem številne članke v različnih revijah, med drugim pa tudi lacanovsko knjižico *Zbirka* pri *Obzorjih*.

Pozneje sem se za nekaj časa odvrnil od strukturalizma. Sedaj zopet uporabljam nekatere njegove izraze, med drugim mi je všeč dekonstrukcija, razgradnja, ali pa govor, diskurz. Prav tako menim, da so denimo mnogi morfološki kognitivni procesi blizu nezavednega ozadnega strukturiranega reda.

Fenomenologija

V svoji knjigi "Med znanostjo in metafiziko" posveča profesor Majer dosti

prostora fenomenologiji ter drugim eksistencialno usmerjenim filozofskim smerem ter jih obenem kritizira. Dobro se spomnim, da sem za diplomu pri profesorju Majerju med drugim zagovarjal Heideggrovo delo "Bit in čas", ki sem ga najmanj trikrat prebral v nemškem originalu. Profesorja Majerja so zanimale vse podrobnosti tega dela.

Izraz fenomenologija tukaj uporabljam v najširšem smislu, da bi z njim zajel vse filozofije življenja in podobne smeri. Spomnim se, da je fenomenološke smeri Majer podrobno analiziral in kritiziral. V tem smislu je bil Majerjev vpliv name zopet odločilen, četudi manj kot na malo starejšo generacijo Majerjevih učencev, Urbančiča in Hribarja. Prvi del magistrskega dela pri profesorju Majerju je bil posvečen dekonstrukciji pojma zavesti v fenomenologiji, od Husserla do Sartra in Merleau-Pontyja.

Najprej sem, kot sem že omenil, bil blizu Heideggrovemu delu, ki sem ga bral, kolikor ga je bilo dostopnega. Pozneje sem skušal Heideggra kritično brati čez Derridajevo in nazadnje Lacanovo optiko. Ko sem se zatem zopet ukvarjal s kognitivno znanostjo, sem nekaj časa bil pod vplivom Heideggra do te mere, da sem se že bil dogovoril s profesorjem Dreyfusom, da pri njem ter pri Haugelandu zaprosim za Fulbrightovo štipendijo, kar se sicer ni uresničilo. Je pa Dreyfus podprl mojo razlago zgodnega Heideggra s pomočjo ekološke psihologije.

Ko sem bil na višku svojega zanimanja za kognitivno znanost, sem v San Marinu prisostvoval simpoziju z naslovom "Tubit in njeni možgani". Kak mesec zatem se je začela vojna za Slovenijo, in tedaj sem se odločil obrniti k slovenski filozofski tradiciji, k Francetu Vebru. V to smer mi je prigovarjal kolega Gombocz iz Gradca. Zasnovo sem mednarodni projekt "Fenomenologija in kognitivna znanost" ter prebil dosti časa pri kolegu Baumgartnerju na Brentanovem inštitutu v Wuerzburgu. Spomnim se, kako blizu sta si bila v mnogih točkah Veber in Brentano. Pozneje me je začel zanimati tudi dinamični Husserl, ki sem ga povezal z ekološko razumljenim Heideggrom. Vse to je sedaj objavljeno v moji knjigi o pojavih, ki jo je založil ZIFF. Med drugim smo na tej podlagi dali temelj ureditvi Meinongove knjižnice v filozofskem seminarju ljubljanske filozofske fakultete.

Vsa ta moja pot ne bi bila mogoča brez Majerjevega začetnega vzgona.

Znanstvena in analitična filozofija

V svoji knjigi je Majer pisal o Wittgensteinu, Russellu, Poppru ter o drugih predstavnikih znanstveno usmerjene ter analitične filozofije. Predstavil je njihove glavne teze ter podal kritiko le-teh.

Ko sem se naveličal strukturalizma, je postal zame odločilen prav ta Majerjev vzgib. Kot se spomnim, sem še pod Majerjevim okriljem pričel obdelovati filozofijo običajne govorice. Potem pa sem doktorat iz kontroverze o določnih opisih vpisal pri Jermanu, ker ga profesor Majer ni več sprejel. Se pa spomnim, da sem na to najprej računal.

Dandanes največ delam prav na področju analitične filozofije. Seveda pa je že iz prejšnjih podatkov mogoče razbrati, da je ne razumem preveč togo, ampak menim, da marsikdaj med raznimi usmeritvami ni tako stroge ločnice, kot se zdi na prvi pogled. Brentano kot začetnik fenomenologije v najširšem smislu je bil na primer empiristično usmerjen analitik. Tudi vsebinsko je na primer problem intencionalnosti oziroma psihološke naperjenosti skupen sodobni analitični filozofiji in fenomenologiji. Podobno velja za problematiko zavestnih oziroma kvalitativnih doživljajev.

Najprej sem dosti dela posvetil Russellu, potem filozofiji jezika. Majer je z zanimanjem spremljal moje poučevanje v Zadru v tistem času. Seveda sem se ukvarjal tudi s Fregejevim razlikovanjem med smislom in pomenom.

Kolega Ule me je priporočil profesorju Stegmullerju v Münchnu na Inštitutu za statistiko in teorijo znanosti, kjer sem uspel pridobiti Humboldtovo štipendijo. Tam sem zbral ogromno materiala, zlasti iz filozofije psihologije.

Moje zanimanje za kognitivno filozofijo v okviru analitične filozofije se je poglobilo s pridobitvijo Fulbrightove štipendije v Memphisu, pri profesorju Horganu, s katerim odtelej sodelujem. Tam sem preučeval konekcionizem ter dinamično kognicijo. Sedaj pa se ukvarjam še s postanalitično ontologijo. Deloma se zanimam tudi za postanalitično spoznavno teorijo.

Pričel sem izdajati mednarodno revijo *Acta analytica* v angleškem jeziku, ki se je doslej lepo uveljavila. Sem član mnogih mednarodnih združenj s področja filozofije in zlasti analitične filozofije.

Druge zanimive dogodivščine

V času, ko sem študiral pri profesorju Majerju, je bilo v navadi, da so profesorji prenašali in včasih kritično posredovali informacije o sodobni filozofiji v Slovenijo. Danes to ni več v tolikšni meri potrebno, zato pa skuša vsak filozof izdelati svojo zgodbo. To je, kot se mi zdi, glavna razlika med tedanjo ter sedanjo sceno. Prav zanimalo bi me morebitno mnenje profesorja Majerja s tem v zvezi.

Zanimiv je naslednji pripetljaj, ki kaže Majerjevo veliko razumevanje in koliko sem mu pravzaprav dolžan. V določenem trenutku se je Majer odločil, da mi prepusti poučevanje filozofske didaktike na oddelku za filozofijo. Obiskal sem ga celo na njegovem skromnem vikendu v Polhograjskih dolomitih. Zbral sem literaturo in jo preučil. Drugi člani oddelka pa so to blokirali.

Nasploh lahko rečem, da je glavna Majerjeva osebna odlika vselej bila veliko razumevanje in strokovna pomoč. Vsebinsko je znal k nam prinesiti nove usmeritve, ki so se zasidrale. Pri tem pa je vselej omogočil, da so šle svojo pot. Trudil se je tudi ohraniti kritičnost.

Spomnim se, kako so nekateri ljudje svojčas ocenjevali celotno politično situacijo na naslednji način: Dokler bo imel Majer stabilno pozicijo, bo vse v redu. Če jo bo izgubil, pa se tudi državi nasploh ne piše najbolje.

Zase lahko trdim le to, da moje sedanje poučevanje analitične filozofije, filozofije znanosti in kognitivne filozofije ne bi bilo tako uspešno, kot je, če ne bi za njim stala izkušnja biti učenec profesorja Majerja.